מאמר דא"ח

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשל"ו

(הנחה בלתי מוגה)

ביאור בדרך אפשר

דוד המלך אומר בתהילים:

פָּדָה בְשָׁלוֹם הקדוש־ברוך־הוא פדה והציל את **נַפְשִׁי מִקְרָב לִי** מהמלחמות שנלחמו בי **כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי**[1] למרות שהלוחמים בי היו רבים או, לפי פירוש אחר, בזכות תפילת הרבים (זהו פשוטו של הכתוב, ולהלן יתבאר על פי חסידות). **הִנֵּה פָּסוּק זֶה קָשׁוּר עִם עִנְיַן הַגְּאוּלָה** של אדמו"ר הזקן ממאסרו ברוסיה (בשנת תקנ"ט), גאולה שהיתה ביום י"ט כסלו, **כְּפִי שֶׁכּוֹתֵב בַּעַל הַגְּאוּלָה** אדמו"ר הזקן עצמו **בְּאִגֶּרֶת שֶׁלּוֹ הַיְדוּעָה**[2] **בְּנוֹגֵעַ לְזְמַן הַגְּאוּלָה: "כְּשֶׁקָּרִיתִי בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בַּפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי כוּ' יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם וַאֲסֻיִּים בְּשָׁלוֹם מֵה' שָׁלוֹם". וּמִזֶּה שֶׁמַּדְגִּישׁ כָּאן עִנְיַן הַשָּׁלוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁבַּכָּתוּב נֶאֱמְרוּ כַּמָּה עִנְיָנִים, וּבְפָרָט עַל פִּי מַאֲמַר רַז"ל בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת[3] עַל הַפָּסוּק, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילּוּ פָּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וּכְפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ"י (הָרְאָיָה מֵהַפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי גּוֹ' כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי) שֶׁפָּדָה בְשָׁלוֹם קָאֵי עַל זֶה שֶׁעָסַק בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם, דְּהַיְינוּ תּוֹרָה, דִּכְתִיב[4] וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, וְכֵן גְּמִילוּת חֲסָדִים נַמִּי שָׁלוֹם הוּא שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁגּוֹמֵל חֶסֶד כוּ' לַחֲבֵירוֹ כוּ' (וזה לשון רש"י, "שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא [חבירו] מכיר שהוא [הגומל אתו חסד] אוהבו") **בָּא לִידֵי אַחֲוָה וְשָׁלוֹם (שָׁלוֹם בֵּין הַנּוֹתֵן וְהַמְקַבֵּל), וּבְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, פֵּירוּשׁוֹ** הרבים **שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עִמִּי (שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דְּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר), וְהַיְינוּ, שֶׁבְּפָסוּק זֶה מְדוּבָּר אוֹדוֹת שְׁלֹשֶׁת הָעִנְיָנִים דְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים וּתְפִלָּה, שֶׁרוֹמְזִים עַל שְׁלֹשֶׁת הַקָּוִין כוּ' (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּחִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת מַהַרְשָׁ"א וּבְרַשְׁבָּ"א, כְּפִי שֶׁמְּבִיא הַצֶּמַח צֶדֶק בְּפֵירוּשׁוֹ לְתְהִלִּים[5] וזה לשון ה'צמח צדק' שם, "וכתב מהרש"א הן הן ג' עמודי העולם ששנינו על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח... והיינו בזמן שבית המקדש קיים. ועכשיו שאין בית המקדש קיים התפילה של ציבור היא במקום עבודת ציבור שהן התמידים שנקרבים בכל יום (עיין מה שכתוב מענין ציבור בדיבור המתחיל דרשו הוי' במצאו דאמרו רז"ל דקאי על עשי"ת. ומה שכתוב בכל קראנו אליו כאן לציבור. הרי הציבור ממשיכים בכל יום מבחינה המאיר בעשרת ימי תשובה. ועשרת ימי תשובה הם עשר ספירות דבינה הנקראת תשובה ובבינה מאיר התגלות עתיק לכן הם ימי רצון גלוי י"ג מדות

ביאור בדרך אפשר

פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי[1]. הִנֵּה פָּסוּק זֶה קָשׁוּר עִם עִנְיַן הַגְּאוּלָה, כְּפִי שֶׁכּוֹתֵב בַּעַל הַגְּאוּלָה בְּאִגֶּרֶת שֶׁלּוֹ הַיְדוּעָה[2] בְּנוֹגֵעַ לִזְמַן הַגְּאוּלָה: "כְּשֶׁקָּרִיתִי בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בַּפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי כוּ' יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם וַאֲסֻיִּים בְּשָׁלוֹם מֵה' שָׁלוֹם". וּמִזֶּה שֶׁמַּדְגִּישׁ כָּאן עִנְיַן הַשָּׁלוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁבַּכָּתוּב נֶאֱמְרוּ כַּמָּה עִנְיָנִים, וּבְפָרָט עַל פִּי מַאֲמַר רַז"ל בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת[3] עַל הַפָּסוּק, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילּוּ פָּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וּכְפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ"י (הָרְאָיָה מֵהַפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי גּוֹ' כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי) שֶׁפָּדָה בְשָׁלוֹם קָאֵי עַל זֶה שֶׁעָסַק בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם, דְּהַיְינוּ תּוֹרָה, דִּכְתִיב[4] וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, וְכֵן גְּמִילוּת חֲסָדִים נַמִּי שָׁלוֹם הוּא שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁגּוֹמֵל חֶסֶד כוּ' לַחֲבֵירוֹ כוּ' בָּא לִידֵי אַחֲוָה וְשָׁלוֹם (שָׁלוֹם בֵּין הַנּוֹתֵן וְהַמְקַבֵּל), וּבְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עִמִּי (שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן דְּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר), וְהַיְינוּ, שֶׁבְּפָסוּק זֶה מְדוּבָּר אוֹדוֹת שְׁלֹשֶׁת הָעִנְיָנִים דְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים וּתְפִלָּה, שֶׁרוֹמְזִים עַל שְׁלֹשֶׁת הַקָּוִין כוּ' (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּחִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת מַהַרְשָׁ"א וּבְרַשְׁבָּ"א, כְּפִי שֶׁמְּבִיא הַצֶּמַח צֶדֶק בְּפֵירוּשׁוֹ לְתְהִלִּים[5]), וְאַף

1) תהלים נה, יט. 2) אגרות־קודש אדמו"ר הזקן ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו). 3) ח, א. 4) משלי ג, יז.
5) אוה"ת תהלים (יהל אור) ע' רד־רה. וראה גם רד"ה פדה בשלום עזר"ת, תרע"ח, תרפ"ה ותרצ"ט. וראה גם ד"ה הנ"ל

ביאור בדרך אפשר

הרחמים. מה שאין כן בכל הימים ההארה מזעיר אנפין ששם יש חסד וגבורה. ואם כן כח הצבור להמשיך בכל יום מהבינה שבה מאיר עתיק יומין... ואם כן יש לומר פירוש כי ברבים היו עמדי שדוד אף על פי שהיה יחיד, כיון שכל ישראל תלויים בו הוי ליה כמו רבים וזהו כי ברבים היו עמדי ועל ידי זה נמשך לו מבחינת עתיק המאיר בבינה על דרך בכל קראנו אליו כו׳ כמו כן מעלת התפלה בצבור דוקא שאז הוא דומה ממש לתמידין שהם קרבנות הצבור... ומעלת הצבור היינו כי אכל בי׳ עשרה שכינתא שריא. היינו עשרה הם עשר ספירות ושכינתא היא הארת אור אין סוף שלמעלה מעשר ספירות...״), **וְאַף עַל פִּי כֵן** למרות שבפסוק ׳פדה בשלום נפשי׳ ישנם כמה ענינים, כאמור לעיל, **מַדְגִּישׁ רַבִּינוּ הַזָּקֵן בְּאַגַּרְתּוֹ** בשייכות לגאולתו בי״ט כסלו אודות **עִנְיַן הַשָּׁלוֹם דַּוְקָא, חֲרֵי מוּכָח מִזֶּה, שֶׁמִּכָּל שְׁלֹשֶׁת הָעִנְיָנִים דִּשְׁלֹשֶׁת הַקַּוִּין** של תורה, עבודה (תפילה) וגמילות חסדים (מצוות) **הָעִיקָּר הוּא קַו הַתּוֹרָה, קַו הָאֶמְצָעִי**[6] מבואר בקבלה וחסידות שהספירות העליונות מתחלקות (באופן כללי) לשלושה ׳קוים׳: הספירות חכמה, חסד, נצח (חח״נ) בקו הימין שהוא הקו של גמילות חסדים; הספירות בינה, גבורה, הוד בקו השמאל שהוא הקו של עבודת התפילה, והספירות דעת, תפארת ויסוד בקו האמצעי שיש לו כמה מעלות על שני הקוים (ולכן נקרא ״בריח התיכון״) ובו נמצאת בחינת הדעת וגם בחינת התפארת שהיא מידתו של יעקב, מידת האמת, **שֶׁהוּא** הקו האמצעי ענין התורה **עִיקַּר עִנְיַן הַשָּׁלוֹם**[7], כפי שממשיך ומבאר.

[וכמבואר בליקוטי תורה לאדמו״ר הזקן, ״... ולכן אמרו רז״ל (סנהדרין צ״ט ב׳) כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. ופירוש בפמליא של מעלה מבואר במקום אחר דהיינו שמחבר בחינות סובב וממלא כו׳... וגם שעל ידי המצות ההמשכה הוא בבחינת מקיף, אבל על ידי התורה נמשך הגילוי בבחינת פנימיות וכמו שכתוב ותורתך בתוך מעי... וזהו מה שכתוב במתן תורה אנכי הוי׳ אלקיך פירוש הוי׳ אלקיך היינו סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, אבל אנכי מי שאנכי הוא עצמות אור אין סוף שלמעלה גם מסובב כל עלמין והוא המתגלה ונמשך להיות הוי׳ אלקיך ממש

ביאור בדרך אפשר

שבחי׳ שם הוי׳ זה נמשך מבחינת אנכי ממש וכמו שכתוב ממעמקים קראתיך הוי׳. ממעמקים היינו מעצמות אור אין סוף ממש שמשם נמשך להיות הוי׳ אלקיך ממש על ידי עסק התורה שהיא גם כן מבחינת עומק כמו שכתוב מאד עמקו מחשבותיך...״].

וְזֶה בענין השלום כפי שהוא בתורה **גּוּפָא** עצמה **הִנֵּה אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁלוֹם דְּתוֹרָה נִכְלָל גַּם עִנְיַן הַמִּצְוֹות, כִּדְמוּכָח מִזֶּה גּוּפָא** עצמו **שֶׁהַשַּׁיָּכוּת דְּתוֹרָה לְשָׁלוֹם נִלְמֶדֶת מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר** על התורה (בפסוק הנזכר בספר משלי) **דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם,** והאמור בפסוק על ׳דרכיה׳ ו׳נתיבותיה׳ של התורה מכוון **עַל הַמִּצְוֹות שֶׁנִּלְקָחִים מֵהַתּוֹרָה, כְּמַאֲמַר רַז״ל**[8] בגמרא **גָּדוֹל תַּלְמוּד** לימוד תורה **שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה** קיום המצוות, **וּכְהַפֵּירוּשׁ הַפָּשׁוּט בְּמַאֲמַר רַז״ל**[9] **כָּל הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם** שֶׁנֶּאֱמַר דְּרָכֶיהָ גוֹ׳ וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, שֶׁקַּאי **לֹא רַק עַל עִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלָּא גַּם עַל עִנְיַן הַמִּצְוֹות, וּבְפָרָט** שֶׁכָּל **הַמִּצְוֹות כְּלוּלִים בִּגְמִילוּת חֲסָדִים**[10], **וַהֲרֵי גְּמִילוּת חֲסָדִים מְבִיאָה לִידֵי שָׁלוֹם (כַּנִּזְכָּר לְעֵיל מִפֵּירוּשׁ רַשׁ״י), מִכָּל מָקוֹם,**

1 עַל פִּי כֵן מַדְגִּישׁ רַבִּינוּ הַזָּקֵן בְּאַגַּרְתּוֹ עִנְיַן
2 הַשָּׁלוֹם דַּוְקָא, חֲרֵי מוּכָח מִזֶּה, שֶׁמִּכָּל שְׁלֹשֶׁת
3 הָעִנְיָנִים דִּשְׁלֹשֶׁת הַקַּוִּין הָעִיקָּר הוּא קַו הַתּוֹרָה,
4 קַו הָאֶמְצָעִי[6], שֶׁהוּא עִיקַּר עִנְיַן הַשָּׁלוֹם[7]. וּבָזֶה
5 גּוּפָא הִנֵּה אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁלוֹם דְּתוֹרָה נִכְלָל גַּם
6 עִנְיַן הַמִּצְוֹות, כִּדְמוּכָח מִזֶּה גּוּפָא שֶׁהַשַּׁיָּכוּת
7 דְּתוֹרָה לְשָׁלוֹם נִלְמֶדֶת מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי
8 נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, דְּקָאֵי עַל הַמִּצְוֹות
9 שֶׁנִּלְקָחִים מֵהַתּוֹרָה, כְּמַאֲמַר רַז״ל[8] גָּדוֹל תַּלְמוּד
10 שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה, וּכְהַפֵּירוּשׁ הַפָּשׁוּט בְּמַאֲמַר
11 רַז״ל[9] כָּל הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם
12 שֶׁנֶּאֱמַר דְּרָכֶיהָ גוֹ׳ וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, שֶׁקַּאי
13 לֹא רַק עַל עִנְיַן הַתּוֹרָה, אֶלָּא גַּם עַל עִנְיַן
14 הַמִּצְוֹות, וּבְפָרָט שֶׁכָּל הַמִּצְוֹות כְּלוּלִים בִּגְמִילוּת
15 חֲסָדִים[10], וַהֲרֵי גְּמִילוּת חֲסָדִים מְבִיאָה לִידֵי
16 שָׁלוֹם (כַּנִּזְכָּר לְעֵיל מִפֵּירוּשׁ רַשׁ״י), מִכָּל מָקוֹם,

---

די״ט כסלו תשל״ח פ״ג (תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע׳ קמג ואילך). 6) ראה המשך תער״ב פרק שסב (ח״ב ס״ע תשמב [ח״ג ס״ע א׳ר] ואילך). ד״ה קרוב ה׳ וד״ה שלח תשי״ח. ד״ה וידבר אלקים וד״ה נשא תש״ל. ד״ה ונחה תשל״א (סה״מ: תשח״י ע׳ רכז ואילך; ע׳ רלח ואילך; תש״ל ע׳ רחצ ואילך; ע׳ שו ואילך; תשל״א ע׳ קצד ואילך). 7) ראה לקו״ת בלק עד, א. סה״מ תרנ״ט ע׳ קנא [קס]. ובכ״מ. 8) ב״ק יז, א. וש״נ. 9) רמב״ם סוף הלכות חנוכה. וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 349 ואילך. 10) ראה תו״א וישב כט, ג. מקץ לח, ג. מב, ג. ובכ״מ.

ביאור בדרך אפשר

רַשָׁ"י על דברי הגמרא על הפסוק 'פדה בשלום נפשי', וזה לשונו, "גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום"), **מִכָּל מָקוֹם**, למרות שכאמור ענין השלום מודגש גם במצוות, בכל זאת **עִיקַּר עִנְיַן הַשָּׁלוֹם הוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה דַּוְקָא. וְעַד** כדי כך הוא הקשר והשייכות של התורה לענין השלום **שֶׁאָמְרוּ רַז"ל בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין[11] כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשֻׁמָּהּ מֻשָּׁם שָׁלוֹם בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבְפָמַלְיָא שֶׁל מַטָּה, וַהֲרֵי כָּאן** במאמר חז"ל זה **מְדוּבָּר אוֹדוֹת עִנְיַן הָעֵסֶק בַּ(תּוֹרָה דַּוְקָא** וענין המצוות לא נזכר **(וְיִתֵּירָה מִזֶּה,** ולא רק עסק התורה סתם אלא **תּוֹרָה לִשְׁמָהּ). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּסִיּוּם מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דַּוְקָא, דְּקָאֵי** ר'תלמידי חכמים' הכוונה **עַל מָארֵי אוֹרַיְיתָא** בעלי תורה, **שֶׁעָנְיָנָם הוּא לִימּוּד הַתּוֹרָה** ונמצא שגם במאמר חז"ל זה מודגש הקשר של התורה לענין השלום.

ב) אַךְ עַל פִּי **זֶה** המבואר לעיל אודות השייכות המיוחדת של התורה לענין השלום **צָרִיךְ בֵּיאוּר נוֹסָף בְּהֶמְשֵׁךְ הַכָּתוּב** הפסוק הפותח את המאמר 'פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי', ותוכן המשך הכתוב הוא **שֶׁהָעִנְיָן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם, שֶׁהוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה,** כמבואר לעיל אודות השייכות המיוחדת של התורה לענין השלום, **הוּא מִקְּרַב לִי** מקרב ומלחמה שהיתה לי, **דְּלִכְאוֹרָה, אֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת הָעִנְיָן דְּ(פָדָה בְּ)שָׁלוֹם, וּבְיַחַד עִם זֶה** בד בבד עם ענין השלום **הָעִנְיָן דְּמִקְּרַב לִי (מִלְחָמָה)** והרי 'שלום' ו'מלחמה' הם שני הפכים מנוגדים.? **וּבִפְרָט** והשאלה מתחזקת **עַל פִּי הַיְדוּעַ[12]** בתורת החסידות **שֵׁיֵּשׁ חִילּוּק** הבדל **בֵּין הַבֵּירוּרִים** של ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים בעולם הזה על ידי הפרדת הטוב מהרע ותיקונו והעלאתו לקדושה **שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה, לַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה (מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה** שהם בירורים על ידי התקרבות לאלוקות בדרך של העלאה והתעלות מלמטה למעלה) **הֵם בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה** עם הדברים המתבררים, **כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[13]** בתורה שיעקב אבינו אמר ליוסף ("ואני נתתי לך שכם אחד על־אחיך אשר לקחתי מיד האמורי") **בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי, וְתַרְגּוּמוֹ בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי** בתפילתי ובבקשתי, **וְהוּא** ובירור זה שעל ידי התפילה, בירור באופן של מלחמה **עִנְיַן** לשון הזוהר **נַהֲמָא אַפּוּם חַרְבָּא לֵיכוֹל[14]** אכילת הלחם צריכה להיות אל מול פני החרב, והיינו שעת האכילה היא זמן המלחמה עם היצר הרע, וצריך לאכול לא לשם תאוות והנאת הגוף אלא לשם שמים, ועל ידי זה מבררים ומזככים את ניצוצות הקדושה שבלחם. **מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבֵּירוּרִים** של ניצוצות הקדושה **שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁעָלֶיהָ** על התורה **נֶאֱמַר[15]** בנבואת ירמיה **הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת** התורה ויורדת **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, בְּדוּגְמַת הָאוֹר** שמאיר מלמעלה למטה, **כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[16]** במשלי **נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר, לָכֵן הַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יָדָהּ** על ידי לימוד התורה **אֵינָם בְּאוֹפֶן שֶׁל מִלְחָמָה** עם הדברים המתבררים **אֶלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁל שָׁלוֹם.**

[וכפי שמבואר עוד לגבי ההבדל בין בירור בדרך מלחמה לבירור בדרך שלום במאמר אדמו"ר הרש"ב (בספר המאמרים תרנ"ט):

"... דהנה ידוע דענין הבירורים יש על ב' אופנים, הא' הוא בדרך מלחמה, והיינו כשהמברר מתלבש בלבושי המתברר בבחינת קירוב אליו ומתייגע ומתעסק עמו לבררו ולנצחו כו', וכמו על דרך משל שני אנשים המתאבקים זה עם זה הרי הם נאחזים ודבוקים זה בזה וכל אחד ואחד מתגבר להכניע

1 עִיקַּר עִנְיַן הַשָּׁלוֹם הוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה דַּוְקָא. וְעַד
2 שֶׁאָמְרוּ רַז"ל בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין[11] כָּל הָעוֹסֵק
3 בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ מֻשָּׁם שָׁלוֹם בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה
4 וּבְפָמַלְיָא שֶׁל מַטָּה, וַהֲרֵי כָּאן מְדוּבָּר אוֹדוֹת
5 עִנְיַן הָ(עֵסֶק בַּ)תּוֹרָה דַּוְקָא (וְיִתֵּירָה מִזֶּה, תּוֹרָה
6 לִשְׁמָהּ). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּסִיּוּם מַסֶּכֶת בְּרָכוֹת,
7 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, תַּלְמִידֵי
8 חֲכָמִים דַּוְקָא, דְּקָאֵי עַל מָארֵי אוֹרַיְיתָא, שֶׁעָנְיָנָם
9 הוּא לִימּוּד הַתּוֹרָה.
10 ב) **אַךְ** עַל פִּי זֶה צָרִיךְ בֵּיאוּר נוֹסָף בְּהֶמְשֵׁךְ
11 הַכָּתוּב, שֶׁהָעִנְיָן דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם, שֶׁהוּא
12 עִנְיַן הַתּוֹרָה, הוּא מִקְּרַב לִי, דִּלְכְאוֹרָה, אֵיךְ יָכוֹל
13 לִהְיוֹת הָעִנְיָן דְּ(פָדָה בְּ)שָׁלוֹם, וּבְיַחַד עִם זֶה
14 הָעִנְיָן דְּמִקְּרַב לִי (מִלְחָמָה). וּבִפְרָט עַל פִּי
15 הַיְדוּעַ[12] שֶׁיֵּשׁ חִילּוּק בֵּין הַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יְדֵי
16 הַתּוֹרָה לַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהַבֵּירוּרִים
17 שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה (מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה) הֵם בְּדֶרֶךְ
18 מִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[13] בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי,
19 וְתַרְגּוּמוֹ בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי, וְהוּא עִנְיַן נַהֲמָא
20 אַפּוּם חַרְבָּא לֵיכוֹל[14]. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבֵּירוּרִים
21 שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר[15] הֲלוֹא כֹה
22 דְבָרִי כָּאֵשׁ, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, בְּדוּגְמַת
23 הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[16] נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר, לָכֵן
24 הַבֵּירוּרִים שֶׁעַל יָדָהּ אֵינָם בְּאוֹפֶן שֶׁל מִלְחָמָה
25 אֶלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁל שָׁלוֹם. וְכַיְדוּעַ גַּם הַחִילּוּק שֶׁבֵּין

11) צט, ב. 12) ראה בארוכה המשך פדה בשלום תרנ"ט ותש"ד (סה"מ תרנ"ט ע' קס [קעב] ואילך. סה"מ תש"ד ע' 103 ואילך). 13) ויחי מח, כב. 14) זהר ח"ג קפח, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב ע' תצ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בשלח ס"ע קפ. ועוד. 15) ירמי' כג, כט. וראה ברכות כב, א. 16) משלי ו, כג.

ביאור בדרך אפשר

1 את זולתו, ומי שכחו גדול הוא מתגבר ומנצח את זולתו ומכניע אותו כו׳.
2 והדוגמא מזה בעבודה הוא במלחמת הנפש האלקית עם הנפש הבהמית
3 בתפלה (וכל שכן בעת האכילה כו׳) שהנפש האלקית מלובש בהנפש הבהמית
4 ומתאבק עמו על ידי עבודה ויגיעה במוח ולב בהשגה והתבוננות והתעוררות
5 אהבה ויראה בכדי להתגבר ולהכניע
6 את הנפש הבהמית לאכפי׳ לסטרא
7 אחרא כו׳ ואז גם הנפש הבהמית
8 מתגבר ללחום כנגד, שזאת היא הסיבה
9 מה שבעת התפלה דוקא נופלים
10 מחשבות זרות יותר מכל היום, שזהו
11 מפני שהנפש הבהמית מתאמץ
12 במלחמתו עם הנפש האלקית להפילו
13 ח״ו כו׳... וכל זה הוא בדרך מלחמה
14 שמתלבש בתוך המתברר ומתעסק עמו
15 לבררו כו׳, וממילא אופן הבירור הוא
16 בבחינת יגיעה ועבודה כו׳. אמנם
17 האופן הב׳ הוא כשהבירור בבחינת
18 מנוחה, והיינו שאינו מתלבש כלל
19 בלבושי המתברר ואינו מתעסק עמו
20 כלל, והבירור נעשה ממילא מצד
21 הגילוי אור שמאיר עליו כו׳. וכמו על
22 דרך משל במלך גדול מאד שכולם
23 מתבטלים ממנו ואין צריך למלחמה
24 כלל, דמצד גדולת שמו שנשמע
25 למרחוק גם באיים הרחוקים מתבטלים
26 כולם אליו ונמשכים אליו כו׳. וכמו
27 בשלמה דכתיב בי׳ הוא יהי׳ איש
28 מנוחה ושלום אתן בימיו, שלא הי׳
29 צריך למלחמה כי כולם נתבטלו ובאו
30 אליו והיו נכנעים אליו מצד עוצם
31 גדולתו כו׳. וכן יהי׳ במלך המשיח
32 דכתיב ונהרו אליו כל הגוים שכולם יהיו נמשכים אליו, היינו שיתברר החלק
33 הטוב שבהם ויוכלל מעצמו בלי שום עבודה ויגיעה כלל...״]
34 **וְכַיָּדוּעַ גַּם הַחִילּוּק** ההבדל **שֶׁבֵּין רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי לְחוֹנִי**
35 **הַמְעַגֵּל**[17], **שֶׁחוֹנִי הַמְעַגֵּל (וְכַמָּה תַּנָּאִים דּוּגְמָתוֹ) פָּעַל**
36 **יְרִידַת גְּשָׁמִים** בעת שהיתה עצירת גשמים **עַל יְדֵי עֲבוֹדַת**
37 **הַתְּפִלָּה**[18], **מַה שֶּׁאֵין כֵּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי אָמַר תּוֹרָה**
38 **עַל הַכָּתוּב**[19] בתהילים **הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים**
39 **גַּם יָחַד, וְעַל יְדֵי זֶה אָתֵי מִיטְרָא**[20] בא גשם - **שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן**
40 **בַּר יוֹחָאי פָּעַל זֹאת בְּדֶרֶךְ** של המשכה והשפעה **מִלְמַעְלָה**

1 **רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי לְחוֹנִי הַמְעַגֵּל**[17], **שֶׁחוֹנִי**
2 **הַמְעַגֵּל (וְכַמָּה תַּנָּאִים דּוּגְמָתוֹ) פָּעַל יְרִידַת**
3 **גְּשָׁמִים עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה**[18], **מַה שֶּׁאֵין כֵּן**
4 **רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי אָמַר תּוֹרָה עַל הַכָּתוּב**[19]
5 **הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד, וְעַל**
6 **יְדֵי זֶה אָתֵי מִיטְרָא**[20] —— **שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי**
7 **פָּעַל זֹאת בְּדֶרֶךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, לְלֹא עִנְיָן שֶׁל**
8 **מִלְחָמָה, וְלָכֵן יָרְדוּ גְּשָׁמִים מִלְּכַתְּחִילָּה בְּאוֹפֶן**
9 **הָרָצוּי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יְרִידַת הַגְּשָׁמִים עַל יְדֵי**
10 **תְּפִלַּת חוֹנִי הַמְעַגֵּל הָיְתָה תְּחִילָּה בְּכַמָּה אוֹפָנִים,**
11 **כַּמְסוּפָּר בַּגְּמָרָא בַּאֲרוּכָּה שֶׁהִתְחִילוּ גְּשָׁמִים**
12 **מְנַטְּפִין (בִּלְבָד), וְאַחַר כָּךְ הָיוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל**
13 **הַשְׁפָּעַת רוֹב טוֹבָה, עַד שֶׁסּוֹף כָּל סוֹף יָרְדוּ**
14 **הַגְּשָׁמִים בְּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה**
15 **מוֹרֶה גַּם עַל הַבֵּירוּר בְּאוֹפֶן שֶׁל מִלְחָמָה,**
16 **הַקְּשׁוּרָה עִם הַצַּד שֶׁכְּנֶגֶד, הַמִּתְבָּרֵר, מַה שֶּׁאֵין**
17 **כֵּן בְּהַבֵּירוּר שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל**
18 **שָׁלוֹם, לֹא נוֹגֵעַ הָעֵסֶק עִם הַמִּתְבָּרֵר, אֲבָל**
19 **הַהַמְשָׁכָה הִיא מִיָּד בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא לְפִי מִדַּת וְכֹחַ**
20 **הַמִּתְבָּרֵר, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בְּנוֹגֵעַ לִפְעוּלַּת רַבִּי**
21 **שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי עַל יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה. וְאִם כֵּן**
22 **צָרִיךְ בֵּיאוּר בְּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר פָּדָה בְשָׁלוֹם גּוֹ׳ מִקְּרָב**

ביאור בדרך אפשר

41 **לְמַטָּה, לְלֹא עִנְיָן שֶׁל מִלְחָמָה** מול מונעים ומעכבים, **וְלָכֵן יָרְדוּ**
42 **גְּשָׁמִים מִלְּכַתְּחִילָּה בְּאוֹפֶן הָרָצוּי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יְרִידַת**
43 **הַגְּשָׁמִים עַל יְדֵי תְּפִלַּת חוֹנִי הַמְעַגֵּל הָיְתָה תְּחִילָּה בְּכַמָּה**
44 **אוֹפָנִים, כַּמְסוּפָּר בַּגְּמָרָא בַּאֲרוּכָּה שֶׁהִתְחִילוּ גְּשָׁמִים**
45 **מְנַטְּפִין** טיפות **(בִּלְבָד), וְאַחַר**
46 **כָּךְ הָיוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל הַשְׁפָּעַת**
47 **רוֹב טוֹבָה** יותר מדי, יותר מהיכולת
48 לקבל, **עַד שֶׁסּוֹף כָּל סוֹף יָרְדוּ**
49 **הַגְּשָׁמִים בְּאוֹפֶן הַמַּתְאִים לְפִי**
50 הצורך ויכולת הקליטה של **הָעוֹלָם**
51 (וזה לשון חז״ל במשנה, ״מעשה
52 שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שירדו
53 גשמים, אמר להם צאו והכניסו תנורי
54 פסחים בשביל שלא ימוקו, התפלל
55 ולא ירדו גשמים, מה עשה עג עוגה
56 ועמד בתוכה ואמר לפניו: רבונו של
57 עולם, בניך שמו פניהם עלי שאני כבן
58 בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול
59 שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך,
60 התחילו גשמים מנטפין אמר לא כך
61 שאלתי אלא גשמי בורות שיחין
62 ומערות, התחילו לירד בזעף אמר לא
63 כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה
64 ונדבה, ירדו כתיקנן עד שיצאו ישראל
65 מירושלים להר הבית מפני הגשמים,
66 באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם
67 שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם
68 צאו וראו אם נמחית אבן הטועין...״),
69 **שֶׁזֶּה** העובדה שהגשמים לא ירדו מיד
70 באופן הרצוי אלא באופנים אחרים
71 **מוֹרֶה גַּם עַל הַבֵּירוּר בְּאוֹפֶן**
72 **שֶׁל מִלְחָמָה, הַקְּשׁוּרָה עִם** מאבק וקושי מול **הַצַּד שֶׁכְּנֶגֶד,**
73 **הַמִּתְבָּרֵר, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּהַבֵּירוּר שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה, שֶׁהוּא**
74 **בְּאוֹפֶן שֶׁל שָׁלוֹם, לֹא נוֹגֵעַ הָעֵסֶק עִם הַמִּתְבָּרֵר** ואין בכלל
75 מגע ישיר אתו, **אֲבָל הַהַמְשָׁכָה הִיא מִיָּד בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא לְפִי**
76 **מִדַּת וְכֹחַ הַמִּתְבָּרֵר** והיכולת שלו לקבל ולהכיל, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בְּנוֹגֵעַ**
77 **לִפְעוּלַּת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי עַל יְדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה.**
78 **וְאִם כֵּן** על פי כל המבואר לעיל אודות החילוק בין בירור בדרך מלחמה
79 לבירור בדרך שלום שהוא ענין התורה **צָרִיךְ בֵּיאוּר בְּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר**
80 **פָּדָה בְשָׁלוֹם גּוֹ׳ מִקְּרָב לִי, שֶׁיֶּשְׁנוֹ עִנְיַן הַשָּׁלוֹם, שֶׁעִיקָּרוֹ**

---

17) ראה ד״ה פדה בשלום העת״ר (המשך תער״ב פשע״ג (ח״ב ע׳ תשסו [ח״ג ע׳ א׳לו] ואילך). ד״ה הנ״ל עטר״ת (סה״מ עטר״ת ס״ע קל ואילך). וראה אוה״ת ויקרא ע׳ רנד ואילך. סה״מ תרכ״ז ע׳ רצא ואילך. ועוד. המשך תער״ב פרפ״ו (ח״א ע׳ תקעח [ח״ג ע׳ תשצד] ואילך). סה״מ עטר״ת ע׳ תסט. ועוד. 18) תענית יט, א. כג, א. 19) תהלים קלג, א. 20) זהר ח״ג

ביאור בדרך אפשר

הוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה (כַּנִּזְכָּר לְעֵיל), וּבְיַחַד עִם זֶה יֶשְׁנוֹ גַּם
הָעִנְיָן דְּמִקְרָב לִי דהיינו מלחמה, ואיך ישנם שני הענינים ההפכיים של
מלחמה ושלום ביחד.?
גַּם צָרִיךְ לְהָבִין הַשַּׁיָּיכוּת דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי לִגְאוּלַת
רַבֵּינוּ הַזָּקֵן (בַּעַל הַשִּׁמְחָה
וְהַגְּאוּלָה של חג הגאולה י"ט
כסלו), דִּלְכְאוֹרָה הָיָה זֶה
בְּאוֹפֶן דְּמִקְרָב לִי עם 'מלחמה'
מול מנגדים, שֶׁהֲרֵי הָיָה עִנְיָן שֶׁל
מַאֲסָר בבית האסורים, עִם חֲקִירָה
וּדְרִישָׁה חקירות קשות שגרמו צער
כוּ' וְכַמָּה עִנְיָנִים שֶׁל
צְמִצּוּמִים וְדִינִים וּגְבוּרוֹת,
כַּמְבוֹאָר בְּסִיפּוּר מַעֲשֶׂה
הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָה ומאחר
שמדובר בפדיה ממאסר שהיה קשור
ב'מלחמה' ו'כמה ענינים של צמצומים
ודינים', כיצד הענין קשור ושייך ל'פדה
בשלום'.?

ג) וְיוּבַן בְּהֶקְדֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר[21] כִּי מְנַסֶּה הֲוָיָ'
אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת וְגוֹ', שֶׁעִנְיַן
הַנִּסְיוֹנוֹת הוּא כְּדֵי לָדַעַת[22], וְהַיְינוּ, שֶׁאֵין זֶה חֵס
וְשָׁלוֹם כְּדֵי לְיַיגֵּעַ (מאטערן) אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא
כְּדֵי שֶׁיְּגִיעַ לְמַעֲמָד וּמַצָּב דְּהַיְינוּ אוֹהֲבִים אֶת
הֲוָיָ' אֱלֹקֵיכֶם[21], פּוּלְחָנָא דְּרַחֲמוּתָא[23], בְּאוֹפֶן
נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן לָדַעַת, בְּאוֹפֶן שֶׁל הַכָּרָה
וְהַרְגָּשָׁה שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה יֵשׁ צוֹרֶךְ
בְּעִנְיַן הַנִּסְיוֹנוֹת. וְכֵידוּעַ הַחִידּוּשׁ שֶׁבְּנִסְיוֹנוֹת
לְגַבֵּי עֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים, שֶׁעֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים
יְכוֹלָה לִהְיוֹת רַק בְּאוֹפֶן דְּמִדְּיָדָה וְהַגְבָּלָה, וְעַד
שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל מְצָוָה הַבָּאָה
בַּעֲבֵירָה, וְהַיְינוּ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּים
מְצָוָה, הֲרֵי זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת דַּוְקָא בִּדְבַר הָרְשׁוּת,
וּכְמוֹ אֶתְרוֹג שֶׁאֵינוֹ עָרְלָה, וּמָעוֹת
הַצָּדָקָה שֶׁאֵינָן גָּזֵל וְכַיּוֹצֵא
בָּזֶה וְאילו עשיית המצוה של נטילת
ארבעת המינים בחג הסוכות באתרוג
שהוא ערלה או עשיית מצות צדקה
בכסף שבא לאדם על ידי גזל הרי זה
'מצוה הבאה בעבירה' והדבר אינו
פועל 'בירור' (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּעַל
הַגְּאוּלָה בַּתַּנְיָא[24] וזה לשונו, "...
הגורם שכר המצוה היא המצוה
בעצמה כי בעשייתה ממשיך האדם
גילוי אור אין סוף ברוך הוא מלמעלה
למטה להתלבש בגשמיות עולם הזה
בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת
קליפת נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים ומותרים שנעשית
בהם המצוה מעשיית כגון קלף התפילין ומזוזה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא
הוכשר למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפיך. וכן אתרוג שאינו ערלה
[הגהה: שהערלה היא משלש קליפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם

ביאור בדרך אפשר

הַכָּרָה עמוקה וְהַרְגָּשָׁה שנובעת מהתקשרות חזקה שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה כדי להגיע לרמה כזו של אהבת ה', מתוך הכרה והרגשה,
יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּעִנְיַן הַנִּסְיוֹנוֹת כי המאמץ והקושי להתגבר על הנסיונות
מרומם ומעלה את מצבו הרוחני של האדם.

וְכֵידוּעַ בתורת החסידות הַחִידּוּשׁ
והעילוי שֶׁבְּנִסְיוֹנוֹת לְגַבֵּי
עֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים, שֶׁעֲבוֹדַת
הַבֵּירוּרִים של הניצוצות שבדברים
הגשמיים יְכוֹלָה לִהְיוֹת רַק
בְּאוֹפֶן דְּמִדְּיָדָה וְהַגְבָּלָה ובכלל
זה הגבלות וגדרים על פי הלכות
התורה, וְעַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה
ענין ה'בירורים' בְּאוֹפֶן שֶׁל מְצָוָה
הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה, וְהַיְינוּ, שֶׁאַף
עַל פִּי שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּים מְצָוָה
ולכאורה בכל אופן שיעשה את המצוה
בדבר גשמי מסוים הרי הדבר 'יתברר',
אין הדבר כן אלא הֲרֵי זֶה ה'בירור'
שעל ידי קיום מצוה צָרִיךְ לִהְיוֹת
דַּוְקָא בִּדְבַר הָרְשׁוּת דבר שהאדם
רשאי על פי התורה להשתמש בו
ולעשות בו מצוה, וּכְמוֹ למשל
אֶתְרוֹג שֶׁאֵינוֹ עָרְלָה, וּמָעוֹת
הַצָּדָקָה שֶׁאֵינָן גָּזֵל וְכַיּוֹצֵא
בָּזֶה ואילו עשיית המצוה של נטילת
ארבעת המינים בחג הסוכות באתרוג
שהוא ערלה או עשיית מצות צדקה
בכסף שבא לאדם על ידי גזל הרי זה
'מצוה הבאה בעבירה' והדבר אינו
פועל 'בירור' (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּעַל
הַגְּאוּלָה בַּתַּנְיָא[24] וזה לשונו, "...
הגורם שכר המצוה היא המצוה
בעצמה כי בעשייתה ממשיך האדם
גילוי אור אין סוף ברוך הוא מלמעלה
למטה להתלבש בגשמיות עולם הזה
בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת
קליפת נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים ומותרים שנעשית
בהם המצוה מעשיית כגון קלף התפילין ומזוזה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא
הוכשר למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפיך. וכן אתרוג שאינו ערלה
[הגהה: שהערלה היא משלש קליפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם

נט, ב. הובא במאמרים שבהערה 17. 21) ראה יג, ד. 22) ראה ד"ה אחרי ה' אלקיכם וביאורו בלקו"ת ראה (יט, ב ואילך). ד"ה הנ"ל בסהמ"צ להצ"צ (קפה, ב ואילך). ד"ה נתת ליראיך פר"ת פ"ב ואילך (סה"מ פר"ת ע' קז ואילך). ד"ה כי מנסה תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 94 ואילך). 23) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. 24) רפל"ז.

ביאור בדרך אפשר

כמו שכתוב בעץ חיים וכן כל מצוה הבאה בעבירה חס ושלום] ומעות הצדקה שאינן גזל וכיוצא בהם, ועכשיו שמקיים בהם מצות ה' ורצונו הרי החיות שבהם עולה ומתבטל ונכלל באור אין סוף ברוך הוא...״). **מַה שֶּׁאֵין כֵּן עִנְיַן הַנְּסִיּוֹנוֹת הוּא דַּוְקָא בְּאוֹפֶן שֶׁיִּשְׁנוֹ עִנְיַן הָפְכִּי כוּ׳** דוקא כאשר כן קיימת מציאות של היפך הקדושה והתנגדות לענייני תורה ומצוות. **וְאַף עַל פִּי כֵן** למרות כל ההתנגדות והקושי **עוֹמֵד הָאָדָם בְּהַנְּסָיוֹן** ומתגבר על כל הקשיים, **וְעַל יְדֵי זֶה** שעומד בניסיון **הֲרֵי הוּא** האדם **מְבַטֵּל אוֹתוֹ** את הניסיון, **וְהוּא** האדם **בְּעַצְמוֹ מְתְעַלֶּה בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר** לגבי מעמדו ומצבו לפני שעמד בניסיון, וטעם ההתעלות הוא **כֵּיוָן שֶׁגַּם עֶבוֹדָתוֹ** של האדם העומד בנסיונות ומתגבר על הנסיונות **אֵינָהּ לְפִי מְדִידָה וְהַגְבָּלָה** עבודה ה' במידה מוגבלת שכתוצאה ממנה יש התעלות מוגבלת, **אֶלָּא** עבודתו היא **מִתּוֹךְ מְסִירַת נֶפֶשׁ כוּ׳**[25] תוך התגברות על הקשיים והעיכובים ועבודה של מסירות נפש, מתוך יציאה מהגבלות והגדרים, מביאה להתעלות גדולה יבאופן נעלה ביותר. **וְלָכֵן, כְּדֵי לָבוֹא לְמַעֲמָד וּמַצָּב דְּלָעַת** כלשון הכתוב הנזכר יכי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת, שהוא ענין ההכרה וההרגשה, כמבואר לעיל, **עַד לְתַכְלִית הַשְׁלֵימוּת שֶׁבַּעֲבוֹדָה מִצַּד הַדַּעַת, לֹא מַסְפִּיקָה עֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים** שהיא עבודה מוגבלת, **אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם עִנְיַן עֲבוֹדַת הַנְּסִיּוֹנוֹת** שהיא עבודה במסירות נפש, למעלה מגדרים והגבלות וכפי שממשיך ומבאר עוד להלן.

וּבִכְפָרְטִיּוּת יוֹתֵר[26] לביאור המעלה המיוחדת של עבודת ה' מתוך התגברות על ניסיונות בפרטיות יותר **הִנֵּה בַּעֲבוֹדַת הַנְּסִיּוֹנוֹת גּוֹפָא** עצמה **יֵשׁ אוֹפֶן שֶׁהַנְּסָיוֹן הוּא רַק מִדָּבָר הַמְדוּמֶּה, בְּדוּגְמַת מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[27] **וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, כַּמְסוּפָּר בְּמִדְרָשׁ**[28] **שֶׁעָמַד בְּדַרְכּוֹ עִנְיַן שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּמַעֲנֶן וְנָהָר כוּ׳, וּכְשֶׁהִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ רָאָה שֶׁזֶּהוּ דָּבָר בָּטֵל כוּ׳** והאמת היא שלא היה שם נהר כלל (וזה לשון המדרש, ״הלך [השטן] ונעשה לפניהם נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי ירדו אחריו, כיון שהגיע עד חצי הנהר הגיע המים עד צווארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים, אמר לפניו רבונו של עולם, בחרתני והדרתני ונגלית לי ואמרת לי אני יחיד ואתה יחיד על ידך יודע שמי בעולמי והעלה יצחק בנך לפני לעולה ולא עכבתי והריני עוסק בציווין ועכשיו באו מים עד נפש אם אני או יצחק בני טובע מי יקיים מאמרך על מי יתייחד שמך, אמר לו הקדוש־ברוך־הוא חייך שעל ידך יתיחד שמי בעולם, מיד גער הקדוש־ברוך־הוא את המעין ויבש הנהר ועמדו ביבשה״). וכפי שמבואר במאמר דיבור המתחיל נתת לירא״ך נס להתנוסס שנאמר בי״ב תמוז שנה זו, תשל״ו, ״ועל דרך הנסיון דאברהם בנסיון העקידה... דנעשה לפניהם נהר גדול כו׳ ומכל מקום לא נתפעל אברהם והלך למלאות שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא, וירד לתוך המים כו׳, ועל ידי זה נתבטל מציאות הנהר, כי על ידי התוקף שלו נתגלה האמת שכל מציאותו של הנהר היתה רק כדי לנסותו...״.

אַף יֵשׁ גַּם נְסָיוֹן מֵעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁוּת, אֶלָּא שֶׁזּוֹהִי מַמָּשׁוּת הָפְכִּית וּמְנוּגֶדֶת לענייני עבודת ה'. **אָמְנָם עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בַּנְּסָיוֹן, הֲרֵי הוּא מְבַטֵּל אוֹתוֹ** ועל אף שזהו ניסיון ׳מענין שיש בו ממשות׳, הניסיון מתבטל לגמרי, **וְאָז הֲרֵי הוּא** האדם **מִתְעַלֶּה בְּאוֹפֶן שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה** בעילוי יותר מעמידה בניסיון שאינו אלא דמיון בלבד.

וְכֵן הוּא בָּעֲבוֹדָה שֶׁבְּדָרָא דְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא, כַּמְבוֹאָר בַּאֲרוּכָּה בִּדְרוּשֵׁי נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר[29], **שֶׁאָז יֵשׁ**

ביאור בדרך אפשר

עִנְיַן שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּמַעֲנֶן וְנָהָר כוּ׳, וּכְשֶׁהִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ רָאָה שֶׁזֶּהוּ דָּבָר בָּטֵל כוּ׳ והאמת היא שלא היה שם נהר כלל (וזה לשון המדרש, ״הלך [השטן] ונעשה לפניהם נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי ירדו אחריו, כיון שהגיע עד חצי הנהר הגיע המים עד צווארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים, אמר לפניו רבונו של עולם, בחרתני והדרתני ונגלית לי ואמרת לי אני יחיד ואתה יחיד על ידך יודע שמי בעולמי והעלה יצחק בנך לפני לעולה ולא עכבתי והריני עוסק בציווין ועכשיו באו מים עד נפש אם אני או יצחק בני טובע מי יקיים מאמרך על מי יתייחד שמך, אמר לו הקדוש־ברוך־הוא חייך שעל ידך יתיחד שמי בעולם, מיד גער הקדוש־ברוך־הוא את המעין ויבש הנהר ועמדו ביבשה״). וכפי שמבואר במאמר דיבור המתחיל נתת לירא״ך נס להתנוסס שנאמר בי״ב תמוז שנה זו, תשל״ו, ״ועל דרך הנסיון דאברהם בנסיון העקידה... דנעשה לפניהם נהר גדול כו׳ ומכל מקום לא נתפעל אברהם והלך למלאות שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא, וירד לתוך המים כו׳, ועל ידי זה נתבטל מציאות הנהר, כי על ידי התוקף שלו נתגלה האמת שכל מציאותו של הנהר היתה רק כדי לנסותו...״.

בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ עִנְיַן הָפְכִּי כוּ׳. וְאַף עַל פִּי כֵן עוֹמֵד הָאָדָם בְּהַנְּסָיוֹן, וְעַל יְדֵי זֶה הֲרֵי הוּא מְבַטֵּל אוֹתוֹ, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מִתְעַלֶּה בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, כֵּיוָן שֶׁגַּם עֲבוֹדָתוֹ אֵינָהּ לְפִי מִדִּידָה וְהַגְבָּלָה, אֶלָּא מִתּוֹךְ מְסִירַת נֶפֶשׁ כוּ׳[25]. **וְלָכֵן, כְּדֵי לָבוֹא לְמַעֲמָד וּמַצָּב דְּלָעַת, עַד לְתַכְלִית הַשְׁלֵימוּת שֶׁבַּעֲבוֹדָה מִצַּד הַדַּעַת, לֹא מַסְפִּיקָה עֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים, אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם עִנְיַן עֲבוֹדַת הַנְּסִיּוֹנוֹת.**

וּבִכְפָרְטִיּוּת יוֹתֵר[26] **הִנֵּה בַּעֲבוֹדַת הַנְּסִיּוֹנוֹת גּוֹפָא יֵשׁ אוֹפֶן שֶׁהַנְּסָיוֹן הוּא רַק מִדָּבָר הַמְדוּמֶּה, בְּדוּגְמַת מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[27] **וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, כַּמְסוּפָּר בְּמִדְרָשׁ**[28] **שֶׁעָמַד בְּדַרְכּוֹ עִנְיַן שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּמַעֲנֶן וְנָהָר כוּ׳, וּכְשֶׁהִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכּוֹ רָאָה שֶׁזֶּהוּ דָּבָר בָּטֵל כוּ׳. אַף יֵשׁ גַּם נְסָיוֹן מֵעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁוּת, אֶלָּא שֶׁזּוֹהִי מַמָּשׁוּת הָפְכִּית וּמְנוּגֶדֶת. אָמְנָם עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בַּנְּסָיוֹן, הֲרֵי הוּא מְבַטֵּל אוֹתוֹ, וְאָז הֲרֵי הוּא מִתְעַלֶּה בְּאוֹפֶן שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה.**

וְכֵן הוּא בָּעֲבוֹדָה שֶׁבְּדָרָא דְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא, כַּמְבוֹאָר בַּאֲרוּכָּה בִּדְרוּשֵׁי נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר[29], **שֶׁאָז** בתקופה זו של ׳עקבתא דמשיחא׳

---

25) ראה גם ד״ה נתת ליראיך פ״ב (תורת מנחם חפ״ד ס״ע 419 ואילך), שעבודת הנסיונות היא ע״י עבודת המס״נ עצמה, עיי״ש. 26) ראה גם לקו״ת וסהמ״צ שם. 27) וירא כב, א. 28) תנחומא וירא כב. וראה גם ד״ה נתת ליראיך שם פ״ה (תורת מנחם שם ע׳ 422 ואילך). 29) סה״מ תרפ״ד ע׳ רצא ואילך. תרפ״ה ע׳ רנח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

יֵ֫שׁ צוֹרֶךְ בִּזְהִירוּת מְיוּחֶדֶת וּזְרִיזוּת מְיוּחֶדֶת לַעֲמוֹד בְּהַנְּסָיוֹן
הקשה והמיוחד דְּאַל יֵבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים[30], כֵּיוָן שֶׁנִּתְרַבּוּ
וְנִתְחַזְּקוּ המלעיגים על עניני תורה ומצוות כו', וְהָעֲמִידָה בְּנִסָּיוֹן
זֶה הִיא עַל יְדֵי זֶה שֶׁמְּגַלִּים אֶת כֹּחַ ומעוררים ומפעילים
הַמְּסִירַת נֶ֫פֶשׁ, כְּמוֹ בְּכָלְלוּת
עֲבוֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת כנזכר לעיל.
וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁעַנְוְתָנוּתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה (שעל זה נאמר בתורה
וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל
הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה[31]) הָיְתָה בִּיחוּד
וּבְעִיקָּר כְּלַפֵּי דָּרָא דְּעִקְבְתָא
דְּמָשִׁיחָא[32], והמיוחד בדור זה הוא
אֲשֶׁר, מִבְּלִי הַבֵּט עַל הַמַּעֲמָד
וּמַצָּב דְּאַכְשׁוּר דָּרָא בְּתָמְיָה[33]
כלומר, למרות המצב הרוחני הירוד
כאשר הדור כשר יותר בתמיהה
(והאמת היא שהדור ירוד – ביטוי
שמקורו בלשון הגמרא, "בראשונה
שהיו מתכוונין לשם מצוה, מצות יבום
קודמת למצות חליצה, ועכשיו שאין
מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות
חליצה קודמת למצות יבום. אמר רמי
בר חמא אמר רב יצחק חזרו לומר
מצות יבום קודמת למצות חליצה. אמר
לו רב נחמן בר יצחק אכשור דרי",
ופירש רש"י: "אכשור דרי - בתמיה
וכי נתכשרו הדורות"), וְיֵשׁ רִיבּוּי
מַלְעִיגִים על ענייני תורה ומצוות
כו', וְעַד כדי כך המצב ירוד
שֶׁהַמַּלְעִיגִים הֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גּוּפָא עצמם, מִכָּל מָקוֹם,
עוֹמְדִים בַּנִּסָּיוֹן מִתּוֹךְ תְּנוּעָה
נפשית שֶׁל מְסִירַת נֶ֫פֶשׁ,
שֶׁיֶּשְׁנָהּ מסירות הנפש בְּיוֹתֵר
וּבְגָלוּי דַּוְקָא בְּהֶעָקֵב וְהָרֶגֶל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּהָרֹאשׁ, כַּיָּדוּעַ[34]
הַמָּשָׁל מִמַּיִם רוֹתְחִים שֶׁנָּקֵל יוֹתֵר לְהַכְנִיס בָּהֶם אֶת הָעֶקֵב וְהָרֶגֶל
מֵאֲשֶׁר אֶת הָרֹאשׁ כו'.

ד) אָמְנָם הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיַן הַנִּסְיוֹנוֹת הִיא (לֹא
בְּאוֹפֶן שֶׁל הִתְעַסְּקוּת וּמִלְחָמָה כו'
כְּמוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים, כִּי אִם) לַעֲמוֹד
(בַּייְשְׁטֵיין) בְּנִסָּיוֹן עַל יְדֵי זֶה שֶׁעוֹמְדִים בְּתוֹקֶף
וּמַמְשִׁיכִים לַעֲסוֹק בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
מִצְוֹותֶ֫יהָ תוך התעלמות מהניסיון,
וְעַד לְהָעֲסֵק בַּתּוֹרָה כְּפִי
שֶׁמּוּדְגָּשׁ בָּהּ עִנְיַן הַשָּׁלוֹם
(ולכן התורה נקראת תּוֹרַת
שָׁלוֹם), קַו הָאֶמְצָעִי הקו של
ספירת התפארת שמחברת ו'עושה
שלום' בין קו הימין, ספירת החסד וקו
השמאל, ספירת הגבורה, כנזכר לעיל,
שֶׁעוֹלֶה הקו האמצעי עַד
פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר[35] כמבואר בתורת
הסוד (וזה לשונו בתורת חיים
לאדמו"ר האמצעי, "שבחי' קו
האמצעי שבתפארת עולה עד פנימית
הכתר גם כן שלמעלה גם מן החכמה
שבכתר שזהו בבחינת פנימית הרצון
והתענוג שנקרא פנימיות דאריך אנפין
ועתיק יומין כידוע כי הגם שברצון
שלמעלה ממקור השכל יש מדות
דחסד וגבורה שכאשר נוטה עצם
הרצון לחסד ישכיל כל שכל לזכות
כמו על אוהבו כנפשו או בנו ולהיפוך
על שונאו ישכיל כל שכל לדין. וראיה
מן השוחד שהוא בפנימית הרצון יעוור
עיני חכמים להטות כח שכלו מדין
לחסד כו'. אך בחינת ההכרעה מחסד
וגבורה שברצון הוא ממקור העליון
שבפנימית הרצון שלמעלה מהתחלקות
הרצון לחסד או לדין, על כן יוכל

ביאור בדרך אפשר

צוֹרֶךְ בִּזְהִירוּת מְיוּחֶדֶת וּזְרִיזוּת מְיוּחֶדֶת לַעֲמוֹד
בְּהַנְּסָיוֹן דְּאַל יֵבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים[30], כֵּיוָן
שֶׁנִּתְרַבּוּ וְנִתְחַזְּקוּ כו', וְהָעֲמִידָה בְּנִסָּיוֹן זֶה הִיא
עַל יְדֵי זֶה שֶׁמְּגַלִּים אֶת כֹּחַ הַמְּסִירַת נֶ֫פֶשׁ, כְּמוֹ
בְּכָלְלוּת עֲבוֹדַת הַנִּסְיוֹנוֹת. וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם
שֶׁעַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד
מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה[31]) הָיְתָה בִּיחוּד
וּבְעִיקָּר כְּלַפֵּי דָּרָא דְּעִקְבְתָא דְּמָשִׁיחָא[32], אֲשֶׁר,
מִבְּלִי הַבֵּט עַל הַמַּעֲמָד וּמַצָּב דְּאַכְשׁוּר דָּרָא
בְּתָמְיָה[33], וְיֵשׁ רִיבּוּי מַלְעִיגִים כו', וְעַד
שֶׁהַמַּלְעִיגִים הֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוּפָא, מִכָּל מָקוֹם,
עוֹמְדִים בַּנִּסָּיוֹן מִתּוֹךְ תְּנוּעָה שֶׁל מְסִירַת נֶ֫פֶשׁ,
שֶׁיֶּשְׁנָהּ בִּיוֹתֵר וּבְגָלוּי דַּוְקָא בְּהֶעָקֵב וְהָרֶגֶל יוֹתֵר
מֵאֲשֶׁר בְּהָרֹאשׁ, כַּיָּדוּעַ[34] הַמָּשָׁל מִמַּיִם רוֹתְחִים
שֶׁנָּקֵל יוֹתֵר לְהַכְנִיס בָּהֶם אֶת הָעֶקֵב וְהָרֶגֶל
מֵאֲשֶׁר אֶת הָרֹאשׁ כו'.

ד) אָמְנָם הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיַן הַנִּסְיוֹנוֹת הִיא (לֹא
בְּאוֹפֶן שֶׁל הִתְעַסְּקוּת וּמִלְחָמָה כו'
כְּמוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבֵּירוּרִים, כִּי אִם) לַעֲמוֹד
(בַּייְשְׁטֵיין) בְּנִסָּיוֹן עַל יְדֵי זֶה שֶׁעוֹמְדִים בְּתוֹקֶף
וּמַמְשִׁיכִים לַעֲסוֹק בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
מִצְוֹותֶ֫יהָ, וְעַד לְהָעֲסֵק בַּתּוֹרָה כְּפִי
שֶׁמּוּדְגָּשׁ בָּהּ עִנְיַן הַשָּׁלוֹם (תּוֹרַת שָׁלוֹם), קַו הָאֶמְצָעִי שֶׁעוֹלֶה
עַד פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר[35], וּכְפִי שֶׁנִּמְשֶׁכֶת בְּאוֹפֶן דְּיָפּוּצוּ
הַתּוֹרָה[36], וּכְפִי שֶׁנִּמְשֶׁכֶת בְּאוֹפֶן דְּיָפּוּצוּ
לעשות הכרעה כלולה מב' הפכים דחסד ודין כו' וכמו כן במדות שבתענוג
שהוא פנימית הרצון בכלל, ונמצא שמדת תפארת שהוא בחינת ההכרעה
שבחסד וגבורה שנולד מן השכל הגלוי שרשו עולה בתפארת דכתר דאריך
אנפין...")[,] שֶׁזֶּהוּ עסק התורה באופן שמודגש בו במיוחד ענין השלום עִנְיַן
פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה[36] כמבואר במאמר דיבור המתחיל פדה בשלום תשכ"ו,

נפש מאשר בדורות קודמים שהיו דורות נעלים יותר.

30) טור ורמ"א או"ח בתחילתו. שו"ע אדה"ז שם מהדו"ק ס"א ס"ג. מהדו"ת ס"א ס"א. 31) בהעלותך יב, ג. 32) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ט ע' רצט. וש"נ. 33) יבמות לט, ב (ובפרש"י). וש"נ. 34) סה"מ תרמ"ח ע' קפט. תרפ"ד שם (ע' רצב). תרפ"ה שם (ע' רס). וראה גם ד"ה ונחה דאחש"פ פ"ה (תורת מנחם שם ע' 11). ועוד. 35) תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א פקי"ד. 36) ראה סד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה [ח"ג ע' א'מח]). תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

״דענין העוסק בתורה הוא פנימיות התורה, שהיא בחינת עץ החיים (לא כנגלה דתורה שנתלבשה בעץ הדעת טוב ורע), היינו שהבירור שעל ידי פנימיות התורה הוא שלא בדרך מלחמה כלל (גם לא כיציאת המלך והליכתו למקום האויב), לכן, על ידי זה נעשה הפדי׳ בשלום, שמתבטלת מציאות האויב״, **וּכְפִי שֶׁנִּמְשֶׁכֶת** פנימיות התורה **בְּאוֹפֶן דְּיָפּוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה**[37], כמסופר באגרת הקודש של הבעל שם טוב שבזמן שעשה עליית נשמה בראש השנה תק״ז, הגיע להיכל המשיח ושאל אותו ״אימתי קא אתי מר״ [מתי יבוא אדונינו], והמשיח ענה לו, ״בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה״ **שֶׁעַל יְדֵי זֶה** הפצת המעינות של פנימיות התורה **נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם (כָּאָמוּר שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם), וְעַד לְשָׁלוֹם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵימוּת.**

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָה של אדמו״ר הזקן, ולעיל נשאלה השאלה איך מתאים ענין ׳פדה בשלום׳ לאחר שהיה מאסר וחקירות וכו׳ שהם ענינים של היפך השלום, והביאור הוא **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה נִסָּיוֹן שֶׁמַּעְלִים וּמַסְתִּיר, וְעַד לְמִשְׁפָּטִים וַחֲקִירוֹת כוּ׳, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן שֶׁל צְמָצוּמִים וְדִינִים וּגְבוּרוֹת, כנזכר לעיל שֶׁלְּכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה בְּאוֹפֶן דְּמִקָּרֵב** ענין של מלחמה, אבל **הִגָּה עַל יְדֵי הָעֲמִידָה בְּתוֹךְ כוּ׳, נַעֲשָׂה מֵהַמַּעֲמָד וּמַצָּב דְּמִקָּרֵב לִי - פִּדְיָה בְּשָׁלוֹם** כי על ידי העמידה בתוקף הניסיון מתבטל והענינים המעלימים מתהפכים **(כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** בתחילת המאמר **מִמַּה שֶּׁכָּתַב** אדמו״ר הזקן **בְּאַגֶּרֶת יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם וַאֲסַיֵּים בְּשָׁלוֹם מה׳ שָׁלוֹם, וְעַד לְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כַּמּוּבָן מֵהַמְבוֹאָר בְּשַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה**[38] **בְּעִנְיַן שִׁיתַּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים**[39], **שֶׁהוּא עִנְיַן הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת בעולם עַל יְדֵי צַדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה** ישנו גילוי של מידת הרחמים בעולם **עַל יְדֵי אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁמִּתְגַּלִּים עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים**[40] כמו ענין זה של גאולת אדמו״ר הזקן ממאסרו בי״ט כסלו.

ה) וְזוֹהִי האמור לעיל אודות הענין המיוחד של הגאולה בי״ט כסלו שהוא כעבודת הנסיונות ובירור בדרך שלום, הוא **גַּם כְּלָלוּת הַהוֹרָאָה** ההוראה הכללית מענינו של י״ט כסלו **לְכָל הַהוֹלְכִים בְּאוֹרְחוֹתָיו** של אדמו״ר הזקן בעל הגאולה, **וּלְכָל אֲשֶׁר בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכוּנֶּה**[41] היינו כל אחד ואחד מישראל (מליצה על פי לשון הכתוב בנבואת ישעיה), **שֶׁגַּם אֲלֵיהֶם הִגִּיעָה כְּבָר הַיְדִיעָה אודות פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים בְּנוֹגֵעַ לַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָה (אוֹ שֶׁהַיְדִיעָה מַגִּיעָה אֲלֵיהֶם עַכְשָׁיו** בשעה זו של אמירת המאמר, **אוֹ שֶׁתַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם** בעתיד **בְּקָרוֹב מַמָּשׁ), עַל מְנָת שֶׁתִּפְעַל אֱמֶת בְּאוֹפֶן** ידיעה זו **דְּ(מְנַסֶּה הֲוָיְ׳ אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם) לְדַעַת** ועל ידי זה יגיעו לעילוי שנפעל על ידי עבודת הנסיונות) **לְדַעַת הַיְשָׁכֶם אוֹהֲבִים אֶת הֲוָיְ׳ אֱלֹקֵיכֶם** ענין הדעת (הכרה והרגשה) באלוקות, **וּבְאוֹפֶן שֶׁיּוּמְשַׁךְ** ענין הדעת **בְּקִבְיעוּת עִתִּים לְתוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹות בְּכֻלָּל, וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, בְּכָל פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים** שבספר התניא **בְּעִנְיַן שִׁיתַּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים**[39], כמאמר חז״ל על אופן הבריאה, כמובא בפירוש רש״י על התורה על הכתוב ״בראשית ברא אלקים״, ״ולא אמר ברא ה׳, שבתחילה עלה במחשבה לברואתו במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מידת רחמים ושיתפה למידת הדין. היינו דכתיב ביום עשות ה׳ אלקים ארץ ושמים״ ועל כך מבואר בתניא שם **שֶׁהוּא** שיתוף מידת הרחמים בבריאת העולם **עִנְיַן הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת** בעולם **עַל יְדֵי צַדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה** ישנו גילוי של מידת הרחמים בעולם **עַל יְדֵי אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁמִּתְגַּלִּים עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים**[40] כמו ענין זה של גאולת אדמו״ר הזקן ממאסרו בי״ט כסלו.

ביאור בדרך אפשר

מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה[37], **שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם (כָּאָמוּר שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם), וְעַד לְשָׁלוֹם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵימוּת. וְעַל פִּי זֶה מוּבָן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן הַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָה** של אדמו״ר הזקן, ולעיל נשאלה השאלה איך מתאים ענין ׳פדה בשלום׳ לאחר שהיה מאסר וחקירות וכו׳ שהם ענינים של היפך השלום, והביאור הוא **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה נִסָּיוֹן שֶׁמַּעְלִים וּמַסְתִּיר, וְעַד לְמִשְׁפָּטִים וַחֲקִירוֹת כוּ׳, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן שֶׁל צְמָצוּמִים וְדִינִים וּגְבוּרוֹת, כנזכר לעיל שֶׁלְּכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה בְּאוֹפֶן דְּמִקָּרֵב** ענין של מלחמה, אבל **הִגָּה עַל יְדֵי הָעֲמִידָה בְּתוֹךְ כוּ׳, נַעֲשָׂה מֵהַמַּעֲמָד וּמַצָּב דְּמִקָּרֵב לִי - פִּדְיָה בְּשָׁלוֹם** כי על ידי העמידה בתוקף הניסיון מתבטל והענינים המעלימים מתהפכים **(כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** בתחילת המאמר **מִמַּה שֶּׁכָּתַב** אדמו״ר הזקן **בְּאַגֶּרֶת יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם וַאֲסַיֵּים בְּשָׁלוֹם מה׳ שָׁלוֹם, וְעַד לְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כַּמּוּבָן מֵהַמְבוֹאָר בְּשַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה**[38] **בְּעִנְיַן שִׁיתַּף עִמּוֹ מִדַּת הָרַחֲמִים**[39], **שֶׁהוּא עִנְיַן הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת בעולם עַל יְדֵי צַדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה** ישנו גילוי של מידת הרחמים בעולם **עַל יְדֵי אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁמִּתְגַּלִּים עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים**[40] כמו ענין זה של גאולת אדמו״ר הזקן ממאסרו בי״ט כסלו.

ה) וְזוֹהִי האמור לעיל אודות הענין המיוחד של הגאולה בי״ט כסלו שהוא כעבודת הנסיונות ובירור בדרך שלום, הוא **גַּם כְּלָלוּת הַהוֹרָאָה** ההוראה הכללית מענינו של י״ט כסלו **לְכָל הַהוֹלְכִים בְּאוֹרְחוֹתָיו** של אדמו״ר הזקן בעל הגאולה, **וּלְכָל אֲשֶׁר בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכוּנֶּה**[41] היינו כל אחד ואחד מישראל (מליצה על פי לשון הכתוב בנבואת ישעיה), **שֶׁגַּם אֲלֵיהֶם הִגִּיעָה כְּבָר הַיְדִיעָה אודות פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים בְּנוֹגֵעַ לַמַּאֲסָר וְהַגְּאוּלָה (אוֹ שֶׁהַיְדִיעָה מַגִּיעָה אֲלֵיהֶם עַכְשָׁיו** בשעה זו של אמירת המאמר, **אוֹ שֶׁתַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם** בעתיד **בְּקָרוֹב מַמָּשׁ), עַל מְנָת שֶׁתִּפְעַל אֱמֶת בְּאוֹפֶן** ידיעה זו **דְּ(מְנַסֶּה הֲוָיְ׳ אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם) לְדַעַת** ועל ידי זה יגיעו לעילוי שנפעל על ידי עבודת הנסיונות) **לְדַעַת הַיְשָׁכֶם אוֹהֲבִים אֶת הֲוָיְ׳ אֱלֹקֵיכֶם** ענין הדעת (הכרה והרגשה) באלוקות, **וּבְאוֹפֶן שֶׁיּוּמְשַׁךְ** ענין הדעת **בְּקִבְיעוּת עִתִּים לְתוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹות בְּכֻלָּל, וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, בְּכָל פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים**

(תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע׳ קכו). 37) ראה אגה״ק דהבעש״ט (נדפסה בכתר שם טוב – הוצאת קה״ת – בתחילתו. ובכ״מ). 38) פרק ה. 39) פסיקתא רבתי פ״מ, ב. פרש״י בראשית א, א (ד״ה ברא אלקים). 40) ראה גם לקו״ש חכ״ט ס״ע 359 ואילך. 41) לשון מכתב כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ בנוגע לגאולתו בי״ב תמוז תרפ״ז (אגרות־קודש שלו ח״ב ע׳ פ).

ביאור בדרך אפשר

דְּהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר (כַּנִּזְכָּר לְעֵיל), וּבְצֵירוּף הַפֵּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר[42], שֶׁהַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת עִם (הַ"מִּנְיָן" שֶׁל) כָּל עֶשֶׂר כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ[43]. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה מֵהָעִנְיָן דִּכְאִילּוּ פְּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם — פְּדָאַנִי בְּפוֹעַל, כֵּיוָן שֶׁיֶּשְׁנוֹ הָעִנְיָן דְּיָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה קָא אָתֵי מָר דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא[44], וְיִגְאָלֵנוּ בַּגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִּית וְהַשְּׁלֵימָה, וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ, וּבְקָרוֹב מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

אוּמּוֹת הָעוֹלָם האמור בגמרא שם - פְּדָאַנִי בְּפוֹעַל, כֵּיוָן שֶׁיֶּשְׁנוֹ הָעִנְיָן דְּיָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה הפצת והתפשטות מעיינות החסידות עד 'חוצה', שֶׁעַל יְדֵי זֶה קָא אָתֵי מָר דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא[44] יבוא האדון זה מלך המשיח (כמובא לעיל מאגרת הבעל שם טוב), וְיִגְאָלֵנוּ בַּגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִּית וְהַשְּׁלֵימָה, וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת בקומה זקופה לְאַרְצֵנוּ, וּבְקָרוֹב מַמָּשׁ.

42) ראה סד"ה פדה בשלום תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ריש ע' קמח). 43) ראה "התמים" ח"ב מה, סע"א ואילך (ע, א ואילך). לקו"ש ח"ב ע' 477 ואילך. וראה גם פירוש מהרז"ו לב"ר פפ"ד, א. 44) אגה"ק דהבעש"ט הנ"ל הערה 37.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' א

עונשים, אך אם היה אחד מהם קטן, אף השני אינו נהרג, דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. ודין זה נלמד מתיבת 'שניהם', שמקישה אותם זה לזה. משיבה הגמרא: אכן 'שניהם' נצרך לדין זה, וכִי קָאָמְרַת – מה שאמרנו שלומדים מפסוק זה שהורגים אף את הולד, היינו מְתיבת 'גַּם שניהם', שתיבת 'גם' מיותרת.

שנינו במשנה: יָשְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר וכו' קודם גמר דין, ממתינים לה עד שתלד. מבררת הגמרא: מַאי טַעֲמָא שממתינים. ומשיבה: כֵּיוָן דְּעָקַר הולד ממקומו לצאת, גּוּפָא אַחֲרִינָא – גוף אחר הוּא, וכשנגמר דינה לא נגמר דינו עמה.

הגמרא חוזרת לבאר דיני מעוברת היוצאת ליהרג: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִשָּׁה המעוברת הַיּוֹצְאָה לֵיהָרֵג, מַכִּין אוֹתָהּ כְּנֶגֶד בֵּית הֵרָיוֹן – הרחם שלה לפני שהורגים אותה, כְּדֵי שֶׁיָּמוּת הַוָּולָד תְּחִילָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּבֹא לִידֵי נִיוּוּל – שאם יהא הולד חי, יצא אחר מיתת אימו, ותהא אימו שופעת דם, ותתנוול בפני הכל.

מקשה הגמרא: לְמֵימְרָא – האם יש לומר שסבר שמואל באשה מעוברת שנהרגה דְּהִיא [–האם] קָדְמָה וּמֵתָה בְּרֵישָׁא לפני הולד, ממה שחשש שיצא חי אחר מיתת אמו, וְהָא קָיְימָא לָן – והרי מקובל בידינו דְּוָולָד מָיִית [–מת] בְּרֵישָׁא, דִּתְנַן במשנה (נדה מג:), תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ נוֹחֵל וּמַנְחִיל – אם נפלה לו ירושה כשהוא בן יום אחד, יורשה, ואם מת בו ביום, מורישה ליורשיו, והקשו בגמרא (שם מד.), שאם נפרש שנוחל את אביו ומוריש לקרוביו מאביו אין בכך כל חידוש, שכן אף אם לא היה יורש את אביו היו קרוביו יורשים את אביו, ואין הבדל אם הם יורשים מכוחו או מכח אביו, וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת, כוונת המשנה היא שנוֹחֵל בְּנִכְסֵי הָאֵם לְהַנְחִיל לָאַחִין מִן הָאָב – לקרוביו מאביו, שאם מתה אמו הוא יורשה, וכשמת אחריה חוזר ומוריש את מה שירש מאמו לאחיו מאביו [שאינם יורשים את אמו]. ומדייקת הגמרא: משמע שדַּוְוקָא בתינוק בֶּן יוֹם אֶחָד הדין כן, אֲבָל בעוּבָּר שמתה אמו, לֹא – אינו יורשה ומוריש, והטעם, דְּהוּא מָיִית בְּרֵישָׁא – לפני אמו, וְאֵין הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בַּקֶּבֶר [–כשהוא מת] לְהַנְחִיל לָאַחִין מִן הָאָב. ונמצא מבואר שעובר מת לפני אמו, ולא כדברי שמואל.

מתרצת הגמרא: הָנֵי מִילֵּי – דברים אלו, שעובר מת לפני אמו, אמורים לְגַבֵּי מִיתָה שמתה האם מעצמה, שכן אַיְידֵי דְּוָולָד זוּטְרָא חַיּוּתֵיהּ – כיון שהולד חיותו קטנה משל אמו, לכן עָיְילָא – באה טִיפָּה דְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת וּמְחַתֵּךְ לְהוּ לְסִימָנִין של הולד והורגת אותו לפני אמו, אֲבָל באשה שלא מתה מעצמה אלא נֶהֶרְגָה, הִיא מֵתָה בְּרֵישָׁא [–תחילה]. מקשה הגמרא: וְהָא הֲוָה עוּבְדָא, וּפִרְכֵּים עַד תְּלָת פַּרְכּוּסֵי – והרי היה מעשה שמתה אשה מעצמה, ונענע העובר שבמעיה את עצמו שלש פעמים, ומשמע שעדיין היה חי. ומתרצת: לא היה הולד חי, ומה שפרכס, מִידִי דְּהָוֵי אַזְנַב הַלְּטָאָה – זהו כמו זנב לטאה [מין שרץ] שנחתכת מהלטאה, דִּמְפַרְכֶּסֶת הזנב אף שאין בה חיות.

הגמרא ממשיכה לדון במעוברת שמתה: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִשָּׁה שֶׁיָּשְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר ללדת, וּמֵתָה בַּשַּׁבָּת, מְבִיאִין סַכִּין וּמְקָרְעִין אֶת כְּרֵיסָהּ וּמוֹצִיאִין אֶת הַוָּולָד, שכן יתכן שהולד עדיין חי. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שמותר לעשות כך בשבת, אף אם לא היה זה פקוח נפש, שהרי מַאי עָבִיד – איזו מלאכה עושה החותך,